

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

ОРГАН СРПСКОГ НАРОДНОГ УЧИТЕЉСТВА У КАРЛОВАЧКОЈ МИТРОПОЛИЈИ

Бр. 3.

У Новом Саду, 8. (21.) фебруара 1912.

Год. V.

САДРЖАЈ: Наш народ и његова просвета. — Педагошки преглед: Централна педагошка библиотека у Лајпцигу. — Народна просвета: Нов добротвор сиромашним српским школама у Будимској епархији. — Учитељство: Учитељске прилике у Шведској, Норвешкој, Холандији и Шпанији. — Из Школеке Самоуправе: Седница Шк. Савета од 24. јануара о. г. — Преглед књига: Archiv für die gesamte Psychologie, Dr. E. Meumann. — Белешке.

НАШ НАРОД И ЊЕГОВА ПРОСВЕТА.

(Наставак.)

Свуда су народне школе разних врста вентили, кроз који дневнице струји у душу омладине културни напредак око нас. С тога га учитељи, школе, морају бодро пратити јер по способности схватања тога живота, напредног развијања појединих наука, те одабирања нужног минимума за своје васпитанике и народ, надаље по вештини, којом ће тим одабраним минимумом научног градива развити и oplemenити душевне и телесне способности својих васпитаника, зависи добар глас, а и сигуран напредак дотичне школе — учитеља, **да свога васпитаника солидним знањем спреми за живот и за разумну борбу у животу.**

На ову околност обратимо највећу пажњу, јер ће нам она, на своме месту, много што-шта расветлити у животу наше школе.

Посматрајући гигански напредак запада видићемо, да тамо, не само школе, него и просвећено друштво поклања особиту пажњу просвећивању народа, а врло много и самој народној школи. Оба та фактора и народна школа и просвећено друштво озбиљно се такмаче око питања народне просвете. Али и тамо, основна народна школа сама за се, не може учинити много, ако није и где није тако удешена, да свога васпитаника узмогне пратити бар до прелаза пубертета, ако већ не може даље и ако просвећено дру-

штво не прихвати његово даље образовање било продужним школама, јавним предавањима, народним књижницама и т. д. Ево шта и тамо бива, ако рад у основним школама не условљава наведене околности. Ђорђе Кершеништајнер из Минхена вели: „Главе оних ученика, који су из основне школе понели лепог знања, при шеснаестогодишњој ревизији изгледају као празни кошлови од бакра. Довољно беше три године практичног живота, који је све порушио. Када сам три завршним испитима приметно три противности, када сам видео, како су најбоље учитељске снаге са болом у души и жалошћу помисљале на нестале трудове свога рада за који заложиле свој живот, тада сам знао, да је свестрано образовање или боље рећи рад наше школе са тежњом за богатим знањем — данаидски рад.“ Истина је, код већине тако бива, ако нема продужних, добро уређених пофторних школа.

Та околност је нагнала и државе и просвећено друштво на западу, да створе продужне школе или да полаз у основним народ. школама редовно продуже код ратарског сталеза. У Француској траје образовање у основним школама за ратаре осам година. И то је обавезан полаз. А продужне школе до осамнаесте године.

Према развоју појединих наука, а пре-

*

ма потреби народ. образовања, мењају се и допуњују наставни планови за основне, а тако исто и за друге, па и учитељске школе чешће. У Француској непртраје полазак учитељске школе шест година. Приправници су државни питомци. Добивају све бесплатно. У интернату су. Наставни план обухвата све науке у толикој мери, да учитељ може предњачити у своме месту службовања и поучавати у свему, чиме се народ у коме крају бави. Имају и ручне лекарне и рукују лекаријама.

Огромни развитак трговине и индустрије у Немачкој и другим западним државама изазвао је потребу, да се за народне масе отворе и издржавају многе стручне школе, те помоћу истих стотинама хиљада радника-ца заслужују себи хлеба и осигуравају опетанак свој и свога подмлатка. А да би се отворила врата за више образовање за свакога појединца из ма кога сталежа и са скромнијом предпремом основани су на западу многи народни универзитети, који показују ванредна успеха у препороду народа.

Највише таквих има у Данској, зато тамо нема ни једног неписменог човека. У Немачкој има неписмених само 0.5%. У Енглеској 2.7%, Шпањолској 69%, Русији 60%. У Португалској стоји још горе. У нашем српском народу попречно око 72%. Значи: Од стотине људи, не знају читати њих 72!

Није ми намера, а није ни потребно за сврху ове расправе, да се потанко забавимо са смеровима основ. школа, у којима је заједничка морално-интелектуална страна, те предавање општих наука, а практично се основ. школа као и стручне по различности земљишта, стања народне привреде и т. д. *прилагођава животноим потребама народа, у коме делује.*

И на западу се држава, црква, сталежи отимају о утецај на васпитање у народним школама. По моме мњењу ова борба међу образованим народима данаша им само користи, јер се и државне, те школе верског смера, па и оне сталешке приватне просто такмаче, да покажу што боља успеха.

Тако видимо, да верске основне, па и гимназије, те девој. школе по разним западним државама баш озбиљно конкуришу и државним и сталешким јавним и приватним школама, те задају представницима ових доста бриге. А зашто? Ко је пратио борбу између државе и цркве у Француској, изборе у Белгији, најновије догађаје у Португалској, па погубљење Ферера у Шпањолској и затварање његових стотину и више слободних школа, томе ће бити јасна брига и сталешких и државних представника у појединим западним државама.

Али, та околност гони државу и поједине сталеже, *да своје школе подигну на ниво најрејка, да узмогну успешно конкурирати или сузбијати верско-клерикалне школе.*

Тако у Француској држава даје огромне своте као припомоћ учитељима световних — народних школа, а против клерикалних. Могао би ко запитати, а зашто држава не затвори те школе? Не сме. Родитељима је законом дозвољено, да васпитају своју децу, како за најбоље пађу, само се казне проту-државне тежње, када би таквих било. К томе је клерикализам јак и у народу, па и у парламентима, те би било нереди и немира у земљи.

Ово сам навео само зато, да се види, какав значај има народна школа у животу народа на западу, *а код нас још има људи, који је сматрају као нужно зло.*

У колико су јачи са својим утицајем на државне послове поједини сталежи, у колико су заступљени у парламентима, у толико се протежирају њихове школе, или им се ставља брана од стране државе. А где још влада затуцаност, где поједини сталежи, *па народности не маре у довољној мери за своје школе,* ту просто влада, држава, створи школ. закон, наставни план т. ј. подави школе, па мирна Босна. Од тога правила само тамо и тако одустаје, *ако нема новаца за издржавање, или јој није много штало, да се ти шталежи и народности образују.* Чеси не би никада имали својих народних школа, да нису сами прегли да их издржавају, а да се нису та-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ко материјално и културно помоћу њих подигли, те данас воде велику реч у Аустријском парламенту, не би се у чисто чешких крајевима законом основале народне школе са матерњим језиком чешким.

У Енглеској сталежи, па цео народ имају силан утецај на државне послове те према томе осигураше себи права, да у просветним пословима, односно васпитању своје деце, имају одрешене руке. Енглеz у опште не воле и не трпи, да му држава прописује начине и наставне планове, уопште да се меша у васпитање његове деце зато тамо још и нема праве обавезне наставе, као нпр. код нас, бар на папиру. Општинска школска већа стварају наставне планове, по вољи бирају учитеље и воде и бригу о својој школи. Тако и средње школе. Отимају се испод државне управе и прелазе у руке општина. Али, те школе имају стручан надзор и снабдевене су тако, да су прави узор модерне школе. Али, у нечем је државна власт увела обвезу, а то је подизање стручних школа, којих све више треба, што више напредује трговина и индустрија.

Ето, тако радо препушта држава на западу просвећеном друштву и надзор и бригу о школи, о народном васпитању, када је и полаз, те снабдевање школе са училима, осталим потребама, те и плате учитеља такве, какве треба да су према приликама и околностима, у којима данас живимо.

А шта још и у Енглеској ради просвећено друштво за омладину и своје раднике? Подиже радницама универзитете, где се и они усавршују у специјалним и општим знаностима. Оснивају им књижнице, музеје, позоришта и т. д. где им се развија и даље осећај за лепоту и племенито.

Као што већ напоменух, у западним државама, па и у Русији и у Аустрији, клерикализам је врло јак, те пратимо и посматрамо велику борбу између њега и других сталежа.

Огроман део учитељства свију земаља је против клерикализма, што овај има надзор и управу у многим основним и

средњим школама, те што учитељство под њим не може да дигне главе ни у погледу свога правног, ни материјалног положаја. — И у Русији су скоро искључиво верске школе т. ј. под надзором свештенства, а већина учитеља без икакве спреме, као оно код нас пре тридесет-четрдесет година, када нам беху учитељи ципелари, кројачи и бербери... Држава се тамо у прошлости слабо бавила и бринула за народну просвету. Сада се тамо почело озбиљно радити на подизању народне просвете и основ. школа. Али, због несташнице учитеља образованих, не могу се у хиљадама села отворити школе, ма да је новац у државном прорачуну и прорачунима земстава. Код нас, Словена, све иде унатрашке, без плана, системе. Учитељи су врло јадно плаћени. Свештенство ни у једној држави не настоји, да се учитељству поправи материјални и правни положај, а споро се брину и саме државе, у *Пруској* нпр. саме су неке општине хтеле да повисе плате својим учитељима, те су то и закључиле, али је државна власт те закључке укинула под утицајем и наговором протестанског свештенства.

А како је у Аустрији?!

Ту је борба између учитеља и просвећеног друштва с једне и клерикализма с друге стране баш сада у своме јеку: А како и не! У Тиролској и Корупској свештеник је и у школи све и сва. Тамо учитељ — јадан и жалостан — још звони и додаје кадионицу и на то га сили државна власт. Не може добити боље учитељско место, док му свештеник не изда сведоцбу, да је уредно и тачно обављао и своју *звонарску* и оргуљашку службу.

И словеначко је учитељство у Крањској у ужасној борби са клерикализмом. У Чешкој је ова борба ужасно огорчена, да се свештеник и учитељ не вољу ни срести на улици или у приватном друштву. Ту је на једној страни власт и свештенство, те један део просвећеног друштва. На другој учитељство (изузимајући један мањи део) и већина просвећеног друштва.

Да би добили јаснију слику те борбе у Чешкој, напоменућу само ово. На све-

словенском учитељском конгресу у Прагу 1908., било је на истоме око *осам хиљада* учитеља из разних словенских земаља и око пет хиљада одабраног прашког грађанства, тридесет универзитетских професора, а ни једног — свештеника.

Осми дан конгреса, одржан је и конгрес свршених учитељских приправника из Чешке. Било их је око пет стотина. Један универзитетски професор рече младим будућим учитељима ово: „Ви ћете загазили у куће ратарске, да помотрите чистоћу, ред, рад, домаће васпитање деце и т. д. Завирићете и у гостијону, да посматрате свога сељака и тамо, те да му лечите његове можебитне страсти, уживање алкохола, карте и т. д. Али вам саветујем, млада браћо моја, да не завирите у ону гостијону, у коју залази свештеник, јер ако попијеш чашу пива, тужиће те, да си попио двадесет и ти ћеш да страдаш, па ће многи од вас изгубити под терором независност у своме раду“.

Тако је тамо заштрена борба.

Прег.

Стеван Радић.

(Свршиће се.)

Педагошки преглед.

Централна педагошка библиотека у Лајпцигу. (Comenius-Stiftung). Највећа педагошка библиотека је у Немачкој, библиотека под горњим називом. Она је добила име по Ј. А. Коменском (Pädagogische Zentralbibliothek-Comenius-Stiftung). Она има око 160 хиљада свезака и 25 драгоцених рукописа и надмаша све европске педагошке библиотеке.

Основао је 1872. год. Лајпцишки Учит. Савез (Leipziger Lehrerverein) по иницијативи својег члана Ј. Веегера, а у спомен 200 годишњице од смрти Ј. А. Коменског. Задаћа је тој установи постављена, да буде извор педагошким писцима у раду и даљем научном развићу. На 20. скупу немачких учитеља у Хамбургу у мају 1872. изнео је ту мисао Хуго Вебер, рекавши: Централна педагошка библиотека мора бити наш арсенал; она мора чувати оружје, којим ћемо задобити педагозици право као самосталној науци. Још дуго морамо чекати, док немачка влада уреди високу школску зграду. Нека слободна иници-

јатива учитељског удружења, подигне тај споменик солидарности немачких учитеља, споменик наших општих тежња и заједничког рада. На позив Лајпцишког Учит. Савеза, одазвала се удружења других места и за три године библиотека је имала већ своту од 5.700 марака и 10 хиљада свезака. Год. 1874. притекла јој је у помоћ варош Лајпциг и од то доба развитак библиотеке напредује гигантским кораком. Већ 1880. год. имала је она 20 хиљада свезака, 1886. г. — 40 хиљада, 1889. г. — 50 хиљада, 1901. г. — 100 хиљада, а 1909. г. — 152 хиљаде. Тако је брзо напредовало и издавање књига члановима на послугу, те је 1909. г. достигло знатан број од 27.600 од чега је око 55% издато књига у разна места по Немачкој. Прираштај библиотеке је просечно годишње на 6 хиљада бројева, од којих више од половине долази бесплатно од владиних издања, научних установа, издавача, редакција и приватних особа. Знатан део у библиотеци чине уџбеници, наставни програми и извештаји, дисертације и издања виших школских завода.

Од 1905. г. библиотека се налази у својој кући, која је подигнута варошком помоћу. Зграда је удешена за 400 хиљада свезака и треба да смести прираштај књига за будућих 30—40 година.

Буџет библиотеке је 20 хиљада марака (у 1901. г. — 9 хиљ. м.), од овога дају око 6½ хиљада учитељска удружења немачко, саксонско, лајпцишко и др., неколико хиљада марака саксонско и пруско министарство просвете и хиљаду марака варош Лајпциг. На набавку и повез књига издаје се око 5 хиљада марака на плату чиновницима 6½ хиљада марака.

Библиотеком управља нарочита комисија коју бира Лајпцишки Учитељски Савез. Има 8 књижничара.

Библиотека ради 13 часова недељно: затворена је у школске дане и 1 месец дана у време летње жеге.

Употреба библиотеке је бесплатна и допуштена свима особама, које се интересују за питања о образовању и васпитању. Књиге се могу употребити у дворници за читање а и кући носити.

Садржај библиотеке описан је у каталогу који је систематски сређен у четири свеске.

Народна просвета.

Нов добротвор сиромашним српским школама у Будимској епархији. У јавности је већ више пута било спомена о овим сиромашним српским школама а у скоро биће и више, док одбор, који је изабрат да се стара за прикупљање прилога у целом српском народу, а у који су ушли угледни Срби из Будимске епархије, отпочне свој рад. Но и пре него што је упочета акција у већем размеру да се омогући зидање 13 школских зграда у сиромашним општинама Будимске епархије, а којима има да се приброди још једна нова општина, где се учит. стан мора преоправити, — већ су се јавили неки врли Срби, који су почели од срца давати своје прилоге на ову цел. Но важно је особито то, што су се јавили и неки добротвори, који су са овећим прилозима притекли оскудној браћи у помоћ. То су ови епархијоти из Будимске епархије:

1. Врли и познати српски родољуб г. *Евген Думча*, који је још пре назидео сам из својих средстава три школ. зграде, изјавио је, да ће подићи нове школ. зграде у местима Бати и Чичу.

2. Други уважени Србин и родољуб г. *Никола Пејировић*, из Помаза, суседнога места код Сент-Андреје изјавио је, да ће док живи, давати годишње 200 круна редовнога прилога српској школи у суседну Чобанцу и већ је ову припомоћ до краја 1912. год. и уплатио.

Уз горње племените родољубе сад су сиромашне школе добиле и трећега свога добротвора, а то је познати српски родољуб и у послу истрајни и врли радник наш г. *Јоца Вујић*, велики поседник из Септе и већ десетинама годинама вредни и уважени председник српске цркв. општине сепћанске.

Овај наш врли Србин бавио се ових дана у Нов. Саду, па кад је од епарх. школ. референта Бачке и Будимске епархије дознао за једно стање, у којем се налазе школске зграде у 14 општина у Будимској епархији, а од којих општина г. Вујић неке из путовања својих и познаје, изјавио је, да ће приложити **5000 К.** прилога, да се назиде нова школска дворница у *Салци*, у суседну месту убавоме српскоме манастиру Грабовцу у Толчанској жупанији а уз нову дворницу да се и учит. стан тако повиси и преоправи, да у сваком погледу одговара.

Лепи овај чин родољубља и искренога пријатељства према народу и према школи и просвети народној, који нам је показао честити родољуб и Србин наш г. Јоца Вујић испуњава нас радошћу и одушевљењем а и свежом надом, да ће наш народ и поред својих многих невоља и потреба ипак моћи очувати и ове школе и просветне расаднике српске у Будимској епархији.

Велика хвала, част и слава новоме добротвору срп. школа г. Јоци Вујићу.

Малени али врли народ српски у будимској епархији неће моћи више видљиве захвалности дати, него што ће каменитим плочама у згради овековечити оваке чине племенитога родољубља, али ће у срцу своје урежати и носити дубоку захвалност и сећање на ове добротворе своје, па и на врлога свога пријатеља г. Јоцу Вујића како сада, тако и кроз многа далека поколења.

Сад је збринуто зидање три школске зграде а из средстава што стоје на расположењу моћи ће се назидати још три зграде, те би нам требало добротвора још за 8 школских зграда.

Имућни Срби и врли родољуби наши, којима је Бог дао средстава, умољавају се у име школа наших, у име просвете, будућности и деце народне, да као што ће добротвори г. *Евген Думча* назидати две а г. *Јоца Вујић* једну школ. зграду, тим начином пруже руку помоћи и осталим сиромашним цркв. општинама у Будимској епархији, да до својих школа дођу.

У то име кличемо: живели нам досадашњи школски добротвори и дај Боже, да што пре добијемо и нових таквих добротвора!

Учитељство.

Учитељске прилике у Шведској. — Економске бриге су судбина учитеља по свима земљама. Них обично носе учитељска удружења. Да видимо како је у Шведској. Тамо је учитељство добро организовано, и дугогодишњи председник и вођа *Svensk Läraretidning* (*Dr. Fridtjov Berg*) сад је министар просвете. Да би се праведно поставили основи учитељском економском положају, управа учитељског удружења је на широко покупила податке о учитељским издацима на животне потребе (се-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

кретар управе учит. удр. N. O. Bruce недавно је изабран за члана I. Коморе). По прикупљеним податцима учињен је распоред у две главне групе, у једној су који су оптерећени породицом (ожењени учитељи 74,1% и учитељице 2,6% или таки, који се старају за родитеље, браћу и сестре) у другој, који су без породичне бриге и дужности (нежењени учитељи и учитељице). Према податцима треба годишње за издржавање неударним забавиљама 847 К, неударним учитељицама 1494 К, нежењеним учитељима 1746 К, ожењеним учитељима 2563 К, а међутим плате износе (просечно) забавиљама 705 К, неударним учитељицама 1138 К, нежењеним учитељима 1217 К, а ожењеним учитељима 1383 К. Потребе које се по томе виде, морају се радом ван школе (споредном зарадом) набавити. За ово имају учитељи више извора него учитељице, али учитељи имају више да се старају за жене и децу.

Према свима тим приликама управа Шведског учит. удружења саставила је овај предлог.

1. *Општа одређења.* При новом одређењу плата има се узети у обзир положај учитеља, је ли породичан или није. Они који су с породицом добивају нарочите доплатке кад се ожене и имају деце. Узевши у обзир, да учитељи имају да уплаћују у фонд за удовице и сирочад и да одслуже војничку службу (1 годину), имаће и учитељице једнако да уплаћују с њима, а учитељи који губе војничтвом годину службе, да доплатке добију годином раније. Иначе ће плате за све учитељство бити једнаке, тако, да је основна плата за све једнака, четири доплатка једнако велика и као до сад да се добивају сваких 5 година. Уз плату у готовом остаће и даље стап, огрев и врт.

2. *Платежна скала.* **А.** За нежењене основна плата 1200 К, четири доплатка, сваки по 150 К после 5, 10, 15 и 20 год. службе (за војнообвезне после 4, 9, 14 и 19 г.). **Б.** Ожењени добивају нарочити доплатак од 600 К, од тога 300 К кад се ожене и 300 К кад имају деце. **В.** За забавиље основна плата (мања је предспрема) 700 К и четири доплатка по 100 К уз то натуралија. — Ови предлози су издати окружним учитељским зборовима, да рекну о њима своје мишљење или донесу друге предлоге. — Год. 1910. је Шведска издала на плате учитељима основних школа 23,029.990 К, на натуралија 1,994.113 К, за

школске зграде и намештај 7,569.231 К, на учила 692,100 К а на разне потребе 8,315.334 К, у свему 41,600.768 К.

Норвешка. Већ 19 година постоји велико учитељско удружење. Последње године дошло је до запетости између варошких учитељица и осталог учитељства. Пошто учитељице нису добиле број својих заступница у управи који су тражиле, напустиле су скупштину, и од то доба се цепају и даље. На једној страни су учитељи и сеоске учитељице, а на другој варошке учитељице које води Ana Rogstad. Јануара о. г. закључиле су 52 заступнице учитељица да оснују засебно удружење, покренуле су лист (10 бројева, 1 К годишње) и основаће помоћну благајницу. Око 1100 чланица из 61 вароши пријавиле су ступање у чланство и тако је расцеп створен. Оснивањем нове организације слаби положај норвешког учитељства према држави. Тешко је увидети, шта слога и заједница вреде и какву задаћу имају и како ситнице и формалности сметају. Радије се цепамо на групе — вели један њихов лист — него да заједно племо. Тако је било некад, тако је и сад. Па тако је ето и у учитељству.

Холандија. Демократско уређење холандског учитељског удружења (Bond van Nederlandsche Onderwijzers), захтева, да важни закључци главне скупштине буду одгласани. 30. годишња скупштина у Архајму (одржана 29.—31. дец. 1911.) имала је 38 предлога. Од тих је дошло на реферату 11. Најважнији су: 1. Захтев да се заведе 7. разред у обавезној настави. 3. Законито уређење школског времена и одмора (10 недеља, 5 од половине јуна и 1 у јесен) и игралишта. 3. Оснивање једног фонда за обрану (за помагање учитеља, који изгубе своје место). 4. Оснивање фонда за Учит. Дом. 5. Оснивање органа који ће ширити учитељски углед у народу. 6. а) оснивање једне штедионице, б) осигуравајућег друштва, в.) фонда за сирочад, г.) и осигурања од ватре, за учитеље. 7. Преноса прописа за подизање школских зграда и учитељских станова. — Последње године имало је удружење издатка 50.105 фор.

Шпанија. Декретом од 27. авг. 1911. год. уређене су поново плате. По тој уредби подељени су учитељи у 10 разреда. I. р. са 4000 песета, II. 3500 п., III. 3000 п., IV. 2750, V. 2500, VI. 2000, VII. 1650, VIII. 1375, IX. 1100,

Х. 1000 (1 пезета је 100 саптима = 80 филдра). Упада у очи да је за више разреде узет веома мален број учитеља: за I. р. само 10, сви у Мадриду; II. и III. — 20, сви у Мадриду; V—VII, у сваком по 30; VIII. 560; IX. 7060; у X. р. су остали учитељи и привремено постављени. Док ту дође до горњег аванмана, има учитељ времена и трипут да умре. Стога и постоје у Шпанији врло јадне прилике по учитељство. О томе наводи један лист овај пример: О невољама шпанских учитеља и учитељица, нарочито у селма и омањим местима, писано је већ толико да је ушло у пословицу. Општина Роквена дугује својој учитељици већ више година плату, свега 5775 пезета. У својој невољи обрати се учитељица на градског начелника, који јој позајми 500 пезета, под условом, да му плаћа месечно 5% камате. Она није плаћала и камата је парасла на 1043 пезета. Зајмодавац затражи сад и капитал и камату, јер ће у противном случају учинити запљену. Учитељица се обрати министру; она неће да врати позајмљену своту, кад јој није плата издата и непризнаје камату, ако се и њој на заосталу плату не изда 5% камате месечно. Сасвим тачно. Али ко да се ту не сети и наших прилика кад је учитељ морао обијати прагове баџама и чџкама општинским касирима, да му његову крваво зарађену пару издаду. А ово је бивало често (а има га још и данас) под сличним условима као ово у Италији, или бар под условом доброг алдумаша. Тако се народ стара за просвету и њене раднике!

Из Школске Самоуправе.

Седница Школског Савета одржана у Карловцима 24. јануара (6. фебруара) 1912. г.

Оставка наставника у учитељској школи у Г. Карловцу Уроша Грбића прима се на знање. До краја шк. године, када ће се већ према донесеном закључку ШС-а расписати стечај на сва места, поставља се у привременом својству учитељица у вишој дев. школи Дракулићева. Решава се надаље, да у будуће наставници са завода, где се српски језик и књижевност не предају, имају пострифицирати диплому (полагати српски језик и књижевност); а који се поставе за предаваче срп. језика морају испит полагати пред поверенством ШС-а, у који се именују гг. Радивој Врховац, директор срп. в. гим. у Карловцима, гл. шк. референт др. Веселин Ђисаловић и секретар Матице Српске

проф. др. Тихомир Остојић. Дракулићеву има у вишој дев. школи замењивти колегија; у случају потребе нека управа предложи згодно лице за сунплента, па ће се именовати као заменик.

Проф. П. Радаковићу, пошто је стекао пуну квалификацију, дозначаје се потпуна плата редовног професора и то од 1. I. 1912, али се сталност не може изрећи, пошто ће се на сва места расписати крајем школ. године стечај. — Наставнику М. Тубиновићу, пошто нема потпуне квалификације, не може се дозволити плаћа редов. професора, али му се даје скупарински доплатак од 1. I. 1912. године и исплаћиваће му се берива по молби у 10 м. obroka. У ствари давања прив. часова ученицима молба му се одбија. — На питање проф. П. Радаковића у Карловцу у ствари круга рада професорова у друштву књижевном „Будућност“ одговорити, да је тај круг рада већ у правилима одређен. Пошто скуштина решава о издацима (употреби прихода) упутити управитеља и повереника да се држе правила и управитељу замерити, ако је друкчије поступао. Измена правила се одобрава. — Из народ. клирикал. школ. фонда подељује се с 1. ф. бр. 1912. стипендија Д. Дерети, Вл. Јовановићевој, Милицы Поповићевој, Катици Ластавици и Милицы Беговићевој. — Не може се уважити представка срп. прав. цркв. општине у Карловцу у ствари дефинитивног уређења вежбаонице; решено надаље пожурити оцићину да извести како стоји ствар подизања школске зграде.

— Мијату Миковчићу или ипавије Милану Удовичићу дозвољава се ући у III. разред учитељске школе у Пакрацу. Надаље се има извидети, на чему се оснива тражење дозволе ученика, који нису вере православне, да похађају ову учитељску школу, која је јаван завод. — Дозвољава се управи пакрачке препарандије, да може сачекати са наплатом школарине за I одсек од стране стипендијста „Просвете“ по предлогу. — Извештај управе пакрачке уч. школе о променама у служби наставника узима се на знање. — Узима се на знање извештај управе уч. школе у Пакрацу о уносу своте од 160 K у благајницу срп. нар. цркв. клирикално-школског фонда. — Узима се на знање извешће управе уч. школе у Пакрацу о истуцању тројице ученика из IV. течаја, који су прихватили привремено наименовање на школама у Босни и истушиће си по предлогу проф. збора, ако би исти затражили дозволу ради полагања испита зрелости у истој школи. Пошто су подједно двојица од њих Јојић и Сувајић били и стипендисте клир. шк. фонда, позвати их да своту, коју су примили, врате патраг. — Узимају се с одобрењем на знање закључци проф. збора срп. учитељске школе у Сомбору у ствари „Игјене“ и „Историје“ Угарске“.

Одобрава се избор г. дра Е. Георгијевића за лечника учитељских школа у Сомбору. — Дозвољава се Милицы Грешњикиној, забавиљи у

Чуругу, да Ш. разред срп. учит. школа у Сомбору може приватно полагаати, али IV. редовно. Подједно има полагаати пријамни испит из срп. језика. — Дозвољава се полагање прак. испита Зорки Јездимировићевој. — У ствари молбе г. г. Бож. Борђошког и Милана Мандровића ради дозволе уређивања Школског Листа решено је известити их, да ће Ш. С. ову ствар решити у свом кругу рада. — Милени Мијатовићевој дозвољава се упис у I. разред в. д. шк. у Н. Саду. — Исто Матрони Мишковићевој из Турје као приватној. — Управитељу в. д. шк. Мити Ђорђевићу дозачује се трећи децениал и урачунава у мировину. — Узимају са на знање извештаји управе в. д. шк. у Панчеву. — Упућује се управа радничке школе у Панчеву, да школу тако реорганизује да буде продужни течај в. д. школе. — Тим наставницима в. д. шк. у Сомбору подељује се 15-дневни допуст наизменце ради полагања испита. Управитељ има одредити ред, када ће која допуст наступити. —

На молбу арх. ереског учит. збора, да ШС каже, колики је прописани „нужни огрев“ за учитеље, одређује се, да огрев износи 4 фата тврдих или 6 фата меких дрва или накнада по вредности у готовом. — Већином гласова одбија се молба архид. ереског учит. збора у ствари похађања односно непохађања јутрења. — У ствари употребе уџбеника у Хрватској и Славонији позива се арх. ерески уч. збор да поднесе конкретан предлог. — Препоручује се учитељима Рачуница за први разред основних школа у Босни и Херцеговини од Милоша Попаре. — Исто од Бранка Ролера „Алкохол и Св. Писмо“. — Одобрава се привремено природопис дра Миклоша Ормадија у преводу Душана Јованова и за више девојачке школе. — Уступа се анкети Буквар Љубомира Јовановића учитеља у Хомаксилу. — Дозвољава се Марку Илићу трговцу у Новом Саду, да свој проналазак за обућу пусти у промет под именом „Српски Школски Крем“ уз преузету обавезу да 5% укупног промета даје фонду св. Саве у корист школе. — Позивају се Јован Искруљев и Мита Клицин поновно најозбиљније: први да поднесе исправљен текст штампаније уџбеника под претњом дисцип. поступка, а други да врати списе стручне школеке анкете. — У поверенство за испит оспособљења учитеља у Пакрацу именују се; управитељ Н. Шумоња, катихета Балубчић, професор Грујић, а за председника гл. шк. референт др. В. Ђисаловић. — Уз неке измене усваја се правилник о полагању испита за учитељско оспособљење у српским учитељским школама у Сомбору одра В Ђисаловића према предлогу управ. проф. М. Мандровића, те се стара правила тиме стављају ван снаге. —

Преглед књига.

Archiv für die gesamte Psychologie. Herausgegeben von Dr. E. Meumann und Dr. W. Wirth.

Приказује Др. Паја Р. Радосављевић — Њујорк.

Кад је *Vierteljahrsschrift* престао да издаје своје чувене: „*Phylosophische Studien*“ (а то је било 1903. год.), професор Др. *Ernst Mojsan* (тада у Цириху) почео је да издаје „*Archiv za celokupnu psihologiju*“, и то уз сарадњу најчувенијих аутора, *Vunib, Liss, Krejelin, Штерлинг, Киришман, Килпе* и многи други. После неког времена *Archiv* је почео тако да напредује, да је проф. Мојман (сада у Минстеру) морао позвати као секундарног уредника г. професора Др. *V. Vuriba* (у Лајпцигу).

До сад је Архив публиковао много оригиналних расправа (већином из циришког и вирибуршког психолошког лабораторијума), приказао и оценио најмодерније психолошке публикације и пратио свако модерно психолошко кретање образованог света.¹

Кад је овај Архив био покренут, ја сам тада био Мојманов ђак у Цириху. Ја сам га пратио од његова почетка па све до јако. Због тога и узимам у руке перо и хоћу да га прикажем нашој читалачкој публици, тим пре што се у Архиву налазе многа експериментална испитивања, која дубоко засецају у наше школеке ствари, у психологију ђака. Психолошка књижевност тако је огромна и теорије су се тако почеле рапидно да развијају да онај, ко не прати *Archiv*, тај тешко да ће се моћи снаћи у данашњем мору психолошких аутора. Овакав приказ зацело ће добро доћи и свима нашим пријатељима психологије.

Band I., Heft 1. Ту се налазе ови чланци и реферати:

E. Meumann: Zur Einführung. Овде се износе различита врела из којих модерна психологија изводи свој разлог за ову велику диверзију мишљења све до данашњих дана. Додуше примање и напуштање различитих школа довело је до *rapprochement*-а сврхе и методе у самој психологији; експериментат је проглашен као фундаментални, а не као елементарни; и науке у којима се примењују резултати психологије постепено конвергирају

◆ Купујте српске школске жигице. ◆

¹ Архив издаје: *Wilhelm Engelmann, Leipzig.* Цена сваке свеске (од 4. броја): 20 марака.

ка обичној употреби својих дана. Дани борбе су минули; и садања опасност лежи више у недостатку централизације и координације. Нови *Архив* нада се, да ће принципијелно субсервисати задатке унификавања и концентрисања психолошког рада.

E. Kraepelin: Über Ermüdmungsmessungen. Овде су по среди два различита питања: питање о ефекту уморности, продукован у извесној индивидуи са активностима различите врсте и трајања, и питање о персоналним разликама у склоности ка уморности под једним те истим приликама. Мерење уморности, у првом случају, не мора бити психомоторно, већ, изузев од тога, оно може бити опће, примењено и на све класе штудије. Ми се не можемо задржати само на естезиометричком мерењу једнога Гризбаха и Вагнера, или на ергографском мерењу Кемзиса; а и Ебингхаусова комбинативна метода, према својој природи, само је претходни експеримент. Најбоље средство за то је, можда, метода, где се збрајају бројке с једним местом. За интеркомпарацију различитих особа, у погледу на наклоност за умарање, најбоља је процедура оптималне наузе.

H. J. Pearce: Über den Einfluss der Nebenreizung auf die Raumwahrnehmung. — Госп. Перс овако дели своју расправу: 1. *Експериментални део*: Локализација покрета; просуђивање релативног положаја тачака, без покрета, под утицајем једног, два и три секундарна надражаја; просуђивање дистанције; компарација линија (тактуална репродукција Милер-Лајерове фигуре); 2. *Теоретички део*: Теорија дифузних кругова, т. ј. тенденције ексцитација да се споји са централним нервним системом, не води рачуна о локализацији феномена; теорија моторичких импулза мора се барем надопунити у оним случајевима, где не беше директне локализације, већ само просто суђење о релативној позицији; теорија утецаја секундарних надражаја доводи до принципа еквилибријума сил; оптичке и тактуалне илузије падају под обичан принцип релативности наших чулних перцепција. 3. *Сугестибилност за утицај секундарних надражаја*. Секундарни надражај као сугестија; абнормална сугестибилност (хипнотички експерименти); сугестибилност и интелигенција (експерименти на деци). *Конклузија*: Свака перцепција (опажај) садржи комплекс квали-

тета, чији се елементи не детерминишу само директним објектом перцепције, већ и другим објектима у пољу перцепције, осим репродуктивних фактора. Утецај околних објеката је у директној пропорцији са величином лимена диференције. — Утецај секундарних надражаја има јасну аналогију у сфери памћења. Држање пажње је врло важно, и то би требало још помно испитати.

R. Gaetschenberger: Über die Möglichkeit einer Quantität der Tonempfindung. Омов закон, сам за себе узет, не искључује могућност четврти део садржаја тоналне сензације, квантитета или потпуности. Додуше, то је обично комбиновано са формулом „sine“ вала; мање са „cosine“ вала или таласа. Обе ове формуле искључују четврти атрибут тона. Но, прва не вреди у природи, и у толико нема разлога да се прими друга. Аутор настоји да покаже да „тонални талас, што иде у ваздуху од вибрирајућег тела, захтева периоду формације („Ausbildungszeit“), где не постоји ни „sine“ талас ни „cosine“ вал; и да положај центра вибрације за један партикул у посве образованом таласу није нити тачка одмора нити тачке детерминисана половином амплитуде, већ тачка, која у главном зависи од величине ефективне површине тела“. Ако су времена формације и дисплацирање центара вибрације величине, што се дају мерити, онда се у простом тоналном надражају захтева могућност четвртог дела садржаја.

A. Wreschner: Zur Psychologie der Aussage. Ово је више критика на Штерпову употребу слика, што је он публиковао у своме „Zur Psychologie der Aussage“ (1902.) Овде се прво говори о употреби методе испитивања, слична Бишевој методи пропитивања: начин калкулације. После тога долази детаљно срањивање резултата те две методе, испитивање и слободни искази (извештаји): репродукција боје, облика, локалитета; опсег и верност меморије су мање материјални него ли персонални атрибути; индивидуалне (особито сполне) разлике.

Од реферата је значајан овај рад: *H. Gutzmann: Fortschritte aus den Gebiete der Erforschung der kindlichen Sprache in den Jahren 1898—1902.*

Heft 2. и 3. Ту се налазе ови радови:

Th. Lipps: Einfühlung, innere Nachahmung

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

und Organempfindungen. Специфичка особина естетског уживања, вели Липс, састоји се у томе, да је то уживање предмет уживања, који, баш у толико у колико је он предмет *уживања*, није предмет, већ „ја“; или, да је он уживање „ја“, које — у колико се *естетски* ужива — није „ја“, већ предметан. Све то образује смисао појма „Einführung“-а. У колико ја у вишегом облику осећајно активнијем, ја се у томе уједно осећам слободан, лак, поносан. То је естетско „Nachahmung“. То је уједно и естетско „Einführung“. То је баш особитоет естетског подражавања, што при том допушта туђи покрет па свом рођењем месту. После ових опћих дефиниција писац се обраћа на проблем о органским сензацијама и њиховом односу према естетском уживању, и то са посве негативним резултатом. Дословно он овако вели: „Organempfindungen, welcher Art sie auch sein mögen, gehen in die ästhetische Betrachtung und den ästhetischen Genuss in keiner Weise ein“.

F. Krueger: Differenztöne und Konsonanz. У првом делу елаборатно и помно написаног чланка реч је о експланацији конзонаце са горњим тоновима; Липсова теорија о ритму и проблем о „несвесном“ у царству тона; Штумфова теорија фузије. Формулација проблема конзонације: перцепција и осећај (емоција); директна свест и суђење; суђење интервала и конзонације; тонална секвенција и сложени звек. Фундаментална важност диференције тонова за конзонацију и дисонацију; историјски и критички преглед литературе; диференција тонова и њихове конзеквенције.

A. Mayer: Über Einzel- und Gesamtleistung des Schulkindes. То је врло опсежан рад (140 страница) о релативној користи сепаратног (одвојеног) рада и рада у разреду (израз за ово последње, *Gesamtleistung* као да није средно изабран) за школску децу. Субјекти испитивању беху 14 децака из петог курса једне вирибуршке нар. осн. школе; ради контролних експеримената изабрани су из истог разреда — годину дана касније — других 14 ђака. Субјекти су детаљно окарактерисани; опсег рада беше велики, резултати су помно сређени по њиховој евалуацији, и квалитативно и квантитативно. Опћи резултат јесте тај, да је рад у заједници бољи за прогрес ђака него ли рад ког обавља на само. Рад се завршује са неколико практичних сугестија. Он је „пу-

бликован“ (као цришка дисертација а и сепаратно у Мојмаповој збирци: „Sammlung etc“, што издаје W. Engelmann, Leipzig.

(Наставиће се.)

Белешке.

Од уредништва. Овај број „Шк. Гласника“ морао је изићи раније због билансије учит. деон. д. „Натошевић“, те с тога није могао бити довршен у пуном обиму од 16 стр. Уз идући број ћемо то накнадити.

Школске тоциљајке. У дворштима престоичких основних школа начињене су недавно тоциљајке, где ће се ђаци на часовима гимнастике вежбати у тоциљању.

Уређење учит. плата у Кечкмету. Свима нам је позната ужасна несрећа која је задесила велику алфелдску варош Кечкмет прошле године. Земљотрес је ужасне штете начинио како вароши, тако и грађанима. Но, зато је представништво једногласне решило, да се уважи учитељска молба. Учители ће добити од 1. јан. о. г. 30% скупаринског доплатка.

Esperanto у осн. школама. На острву Самосу уведен је и у осн. школе есперанто. У 1911/12. шк. години у 30 градова са 50 учитеља-ца учио је 1740 ученика-ца осн. школа есперанто језик. По званичном извештају за 5 а пајдуже за 10 година ће цело острво знати овај међународни језик, те ће се на есперанту разумети са свима странцима.

Важност педагошке штампе. Проф. Рајн овако оцењује педагошку штампу: „Педагошка штампна дела у корист једног великог општег циља: Подиже народно образовање унапређењем народне школе и учитељског сталежа. Она је необично помогла сталешкој заједници, ширењу педагошких идеала и усавршавању дидактичког напредовања. Она је кичма учитељских удружења и постала је моћ, којој учитељство има много да захвали. У новије доба је више него пре поставила задаћу, да хиперпродукцију књига и списа на педагошком пољу, која је постала већ досадна, снажно сузбије одабирањем лошег или мање вредног.“

Унапређење учитеља у Чешкој. Земаљски школски савет у Чешкој увешће овака унапређења за учитеље вежбаоница: Кад ступе

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

у 9. рангласу добиће назив главног учитеља, а кад ступе у 8. добиће назив професора. Уз то ће се узимати у кандидацију учитељи вежбаонице при постављању главних учитеља, окружних надзорника и чланова испитне комисије.

Демонстрација учитеља у Галицији. Пољски и румунски учитељи демонстрирали су у корист уређења своје плате 13. јан. у Лавову. Било је 16.000 особа. Заступници свих политичких странака обећали су учитељству помоћ. После одржаног великог збора приређен је импозантан опход који је изазвао дивљење грађанства. Земаљски маршал гроф Бадени обећао је депутацији, да ће се заузети да се тражбинама учитељским по могућности учини. — Стара песма на нов глас!

Шибe у енглеској полицији и у школи. Прошле године уведене су и онет шибe у Енглеској и то за неку посебну врсту зликоваца. Лондонским апашима лепа реч не помаже, стога је лондонска полиција увела физичну казну. Апаше се не боје затвора, али се боје батина. Срамота их је да буду бијени. Одкад их туку, мање их је. Сад су уведене шибe у школе. Изумели су неки апарат који има прут и казни дете, а уз то му фонограф са апарата говори па ухо добре савете. Енглези веле да та процедура добро делује у школи.

Писање десном и левом руком. У Врати-слави се чине покушаји од почетка ове школ. године, у писању левом и десном руком. У Минхену су лечници то одбили.

П О З И В.

Поштовану госпoду чланове Учитељског Деоничарског Друштва „Натошевића“ у Новом Саду позивамо овим учтиво у

V. редовну скупштину

која ће се одржати у Новом Саду у четвртак 23. фебруара, 7. марта 1912. у 10 сати пре подне у друштвеном локалу. (Ђурчинска улица број 26.)*

ДНЕВНИ РЕД:

1. Оверење присутних чланова.
 2. Извештај Управног Одбора о друштвеном пословању у 1911., подгашање закључног рачуна за 1911. и извештај Надзорног Одбора.
 3. Давање разрешнице Управном и Надзорном Одбору.
 4. Предлог Управног Одбора о подели чистог добитка.
 5. Избор чланова у Управни Одбор.
 6. Избор Надзорног Одбора.
 7. Предлог Управног Одбора о новој емисији деоница.
 8. Евантуални предлози.
 9. Избор одбора за оверење скупштинског записника.
- У Новом Саду 8. 21. фебруара 1912.

Управни одбор.

*) Деоничари имају своје деонице деоновати на 8 дана пре скупштине у заводу „Натошевића“.

РАЖНУ КАВУ РАЗАШИЉЕ

у пакетима од 5 кг. по К 3.50 франко

Friedrich Mallsys Nachf.,

Ketzelsdorf Apo 40. Ostböhmen.

Моја ражна кава, која је нарочито за децу, првозне и оне који болују од стомака, најбоље препоручена, даје не само веома укусну, него и јефтину и опште омилјену породичну каву.

Имам стотинама признања. — Хиљадама наруџбина.

ЗАКЉУЧНИ РАЧУН
УЧИТЕЉСКОГ ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА „НАТОШЕВИЋ“ У НОВОМ САДУ.
 ЗА ПОСЛОВНУ 1911. ГОДИНУ.
Рачун изравнања 31. децембра 1911.

И	М	О	В	И	Н	А	К	п	К	п	Д	У	Г	К	п	К	п	
Новчани посао:																		
Благајница							310	59										
Менице							66557	23										
Хартије од вредности							1790											
Дужници							10058	14										
Намесштај и прибор							328	65										
Кауција							1680											
Заводска кућа							63907	46										
Имовина књижаре:																		
а) књиге и музикалије						К 409.880.64												
по одбитку 80%						327.904.51												
б) књиге укоричене						2.813.58												
по одбитку 50%						1.407.09												
в) књиге школске страног издања						3.008.45												
по одбитку 25%						752.11												
г) роба у дућану																		
Остала разна актива књижаре																		
Књижара:																		
Резервни фонд књижаре																		
Друга дуговања књижаре																		
Штампарнија:																		
Резервни фонд штампарније																		
Друга дуговања штампарније																		
Добитак новчаног посла:																		
чист добитак за поделу у 1911. год.							109044	32						4340	75			
Добитак књижаре:																		
чист добитак књижаре у 1911. год. (у смислу скупштинске одлуке уноси се у рез. фонд књижаре)														8326	01			
Добитак штампарније:																		
чист добитак штампарније у 1911. г. (у смислу скупштинске одл. уноси се у рез. фонд штампарније)							35537	05						4448	87			
Имовина штампарније:																		
слова, машине, клишета, хартија на стоваришту, штампарски послови у раду, боја и разни дужници																		
Остала разна актива књижаре																		
Остала разна актива књижаре																		
Штампарнија:																		
Имовина штампарније:																		
слова, машине, клишета, хартија на стоваришту, штампарски послови у раду, боја и разни дужници																		
Остала разна актива књижаре																		
Остала разна актива књижаре																		
Штампарнија:																		
Имовина штампарније:																		
слова, машине, клишета, хартија на стоваришту, штампарски послови у раду, боја и разни дужници																		
Остала разна актива књижаре																		
Остала разна актива књижаре																		
Штампарнија:																		
Имовина штампарније:																		
слова, машине, клишета, хартија на стоваришту, штампарски послови у раду, боја и разни дужници																		
Остала разна актива књижаре																		
Остала разна актива књижаре																		
Штампарнија:																		
Имовина штампарније:																		
слова, машине, клишета, хартија на стоваришту, штампарски послови у раду, боја и разни дужници																		
Остала разна актива књижаре																		
Остала разна актива књижаре																		
Штампарнија:																		
Имовина штампарније:																		
слова, машине, клишета, хартија на стоваришту, штампарски послови у раду, боја и разни дужници																		
Остала разна актива књижаре																		
Остала разна актива књижаре																		
Штампарнија:																		
Имовина штампарније:																		
слова, машине, клишета, хартија на стоваришту, штампарски послови у раду, боја и разни дужници																		
Остала разна актива књижаре																		
Остала разна актива књижаре																		
Штампарнија:																		
Имовина штампарније:																		
слова, машине, клишета, хартија на стоваришту, штампарски послови у раду, боја и разни дужници																		
Остала разна актива књижаре																		
Остала разна актива књижаре																		
Штампарнија:																		
Имовина штампарније:																		
слова, машине, клишета, хартија на стоваришту, штампарски послови у раду, боја и разни дужници																		
Остала разна актива књижаре																		
Остала разна актива књижаре																		
Штампарнија:																		
Имовина штампарније:																		
слова, машине, клишета, хартија на стоваришту, штампарски послови у раду, боја и разни дужници																		
Остала разна актива књижаре																		
Остала разна актива књижаре																		
Штампарнија:																		
Имовина штампарније:																		
слова, машине, клишета, хартија на стоваришту, штампарски послови у раду, боја и разни дужници																		
Остала разна актива књижаре																		
Остала разна актива књижаре																		
Штампарнија:																		
Имовина штампарније:																		
слова, машине, клишета, хартија на стоваришту, штампарски послови у раду, боја и разни дужници																		
Остала разна актива књижаре																		
Остала разна актива књижаре																		
Штампарнија:																		
Имовина штампарније:																		
слова, машине, клишета, хартија на стоваришту, штампарски послови у раду, боја и разни дужници																		
Остала разна актива књижаре																		
Остала разна актива књижаре																		
Штампарнија:																		
Имовина штампарније:																		
слова, машине, клишета, хартија на стоваришту, штампарски послови у раду, боја и разни дужници																		
Остала разна актива књижаре																		
Остала разна актива књижаре																		
Штампарнија:																		
Имовина штампарније:																		
слова, машине, клишета, хартија на стоваришту, штампарски послови у раду, боја и разни дужници																		
Остала разна актива књижаре																		
Остала разна актива књижаре																		
Штампарнија:																		
Имовина штампарније:																		
слова, машине, клишета, хартија на стоваришту, штампарски послови у раду, боја и разни дужници																		
Остала разна актива књижаре																		
Остала разна актива књижаре																		
Штампарнија:																		
Имовина штампарније:																		
слова, машине, клишета, хартија на стоваришту, штампарски послови у раду, боја и разни дужници																		
Остала разна актива књижаре																		
Остала разна актива књижаре																		
Штампарнија:																		
Имовина штампарније:																		
слова, машине, клишета, хартија на стоваришту, штампарски послови у раду, боја и разни дужници																		
Остала разна актива књижаре																		